

MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN TIETÄMYS SALASSAPIDOSTA
TERVEYDENHUOLLOSSA

Sini Pasanen

MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN TIETÄMYS SALASSAPIDOSTA
TEREVEYDENHUOLLOSSA

Sini Pasanen

Opinnäytetyö, syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelma

Terveystenhoitaja (AMK)

TIIVISTELMÄ

Pasanen, Sini. Maahanmuuttajaopiskelijoiden tietämys salassapidosta terveydenhuollossa. Helsinki, syksy 2013. 52 s., 2 liitettä.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Hoitotyön koulutusohjelma, Terveydenhoitaja (AMK).

Salassapitoa terveydenhuollossa säättävät useat lait. Siihen liittyy useita vaikeita eettisiä kysymyksiä. Maahanmuuttajaopiskelijat kuvasivat tilanteita, joissa salassapitovelvollisuus oli heidän mielestään epäselvä. Haasteellisia esimerkkitapauksia olisi hyvä jakaa koulussa muidenkin opiskelijoiden pohdittavaksi.

Maahanmuuttajaopiskelijat arvioivat, että heillä oli riittävästi tietoa salassapidosta, mutta sellaisiakin aiheita löytyi, jossa tiedot olivat vähäisempiä. Puutteellista tietoa oli erityisesti alaikäisiin liittyvässä salassapidossa sekä salassapitovelvollisuuden kestossa. He kuvasivat avoimiin kohtiin vaikeita eettisiä aiheita, joista he toivoisivat lisäopetusta. Maahanmuuttajaopiskelijat kertovat oppivansa salassapidosta parhaiten luennoilla sekä case-tapauksilla harjoittelemalla.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Diakonia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajaopiskelijoiden tietoja salassapidosta terveydenhuoltoalalla sekä siitä, miten salassapitoa opetetaan koulutuksen aikana. Opinnäytetyön tavoitteena oli kiinnittää huomiota salassapito-opetukseen terveysalan koulutuksessa, jotta kaikki tulevat terveydenhuollon ammattilaiset saisivat riittävän hyvän tietotaidon salassapitoon liittyvien lakien normistosta. Opinnäytetyön aiheen tarjosi HUS Peijaksen sairaalan kliininen opettaja Margit Eckardt.

Aineisto kerättiin Webropol-kyselynä Diakonia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajaopiskelijoilta. Kyselyyn vastaajia oli 16. Kyselylomake sisälsi 24 strukturoitua ja kaksi avointa kysymystä. Aineiston analysoinnissa käytettiin apuna Webropol-ohjelmaa.

Asiasanat: salassapitovelvollisuus, maahanmuuttajatausta, opiskelijat, opiskelu, terveydenhuolto, lainsäädäntö, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Pasanen Sini. Immigrant students and the confidentiality in health care. 52p. 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, August 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Nursing, Option in Public Health Care. Degree: Public Health Nurse.

The purpose of the study was to examine immigrant students' perceptions of confidentiality in health care. The aim of study was to get ideas for developing confidentiality instructions in Diaconia University of Applied Sciences. Topic of the thesis was commissioned by Peijas Hospital.

The study is quantitative. As the sample were immigrant students of Diaconia University of Applied Sciences. The sample size was 16 students. Material of the study was collected by Webropol query. The survey had 24 structured questions and two open-ended questions. The structured responses were analyzed by using Webropol software and the open-ended questions were analyzed by using themes.

The study results showed that immigrant students mostly had good knowledge of confidentiality. The most difficult questions in confidentiality were related to minors. Another difficult subject was how long confidentiality remains after an employment. When asked about best practices to learn about confidentiality, lectures and case studying were most popular.

Confidentiality is regulated by several laws and it includes many ethical questions. In open-ended questions the respondents described many relevant examples where aspect of confidentiality has been unclear. It would be useful to deal with described examples during education.

Keywords: confidentiality, immigration, students, health care, legislation, quantitative study

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	MAAHANMUUTTAJAT.....	9
2.1	Maahanmuuttajaopiskelijat	10
2.2	Maahanmuuttajaopiskelijat Diakonia-ammattikorkeakoulussa.....	11
3	SALASSAPITO TERVEYDENHUOLLOSSA.....	13
3.1	Vaitioloovelvollisuus.....	13
3.2	Salassapidon eettinen osaaminen	14
4	SALASSAPITOJA OHJAAVAT LAIT TERVEYDENHUOLLOSSA.....	15
4.1	Terveystuotolaki.....	15
4.2	Laki potilaan asemasta ja oikeuksista.....	16
4.2.1	Salassapito potilaslaissa	16
4.2.2	Salassapidosta poikkeaminen.....	17
4.3	Henkilötietolaki.....	18
4.4	Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta.....	19
4.5	Lastensuojelulaki	20
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄ.....	21
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	21
5.2	Määrällinen tutkimus.....	21
5.3	Aineiston keruu	22
5.4	Aineiston analyysi	23
6	TULOKSET	23
6.1	Vastaajien taustatiedot.....	23
6.2	Salassapitoa ja vaitioloovelvollisuutta koskeva tieto	24
6.3	Salassapidon osaamisen arviointi.....	27
6.4	Salassapidosta oppiminen	29
6.5	Salassapidon haasteet.....	32
7	OPINNÄYTETYÖN POHDINTA	34
7.1	Opinnäytetyön eettinen tarkastelu	34

7.2	Luotettavuuden arviointi.....	34
7.3	Tulosten pohdinta	36
7.4	Mitä tekisin toisin	37
7.5	Ammatillinen kasvu.....	38
LIITE 1	.....	45
LIITE 2	.....	46

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt Suomessa viime vuosina. Vuonna 1990 maassamme oli 25 000 äidinkielenään vierasta kieltä puhuvaa ihmistä, kun vuonna 2009 määrä on ylittänyt jo 200 000 henkilön rajan. (Tilastokeskus 2011.) Maahanmuuttajaväestön kasvaessa maahanmuuttajaopiskelijoiden määrä myös ammattikorkeakouluissa kasvaa. Vuonna 2012 Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoista 16 prosenttia puhui äidinkielenään muuta kuin suomenkieltä (Suikkala 2012). Hoitotyön koulutuksessa monikulttuurisuus on ilmiönä vielä nuori ja maahanmuuttajaopiskelijat ovat tuoneet haasteita myös opetuksen suunnitteluun (Tamminen 2011, 2). Partanen-Rytilahden pro gradun mukaan maahanmuuttajien oppimista haitanneista tekijöistä merkittävimpiä on puutteellinen kielitaito. Tulevaisuudessa terveydenhuoltoalalla työskentelee yhä enemmän maahanmuuttajia.

Salassapito on tärkeä eettinen aihe, jota ohjaavat useat eri lait. Terveydenhuollossa asiakassuhteiden perustana on tiedon luottamuksellisuus ja salassapito-velvollisuus (Pahlman 2010, 11). Sairaanhoidajien eettisissä ohjeissa ohjataan sairaanhoidajia pitämään potilaan luottamukselliset tiedot salassa (Sairaanhoidajaliitto i.a.). Sairaanhoidajien ammatillisissa kompetensseissa edellytetään myös sairaanhoidajilta taitoa dokumentoida potilasasiakirjojen ja potilastietojen edellyttämän tietosuojan ja turvan mukaisesti (Diak i.a. sairaanhoidajan kompetenssit). Viimevuosina opiskelijoiden vastuu on kasvanut, kun opiskelijat saivat omat käyttäjätunnuksensa potilastietojärjestelmiin ja pääsevät näin helposti esimerkiksi lukemaan heille kuulumattomia asioita. (Eckardt 2012.)

Opinnäytetyössäni tutkin Diakonia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajaopiskelijoiden tietämystä salassapidosta terveydenhuollossa. Kyselyssä tutkin kuinka maahanmuuttajaopiskelijat ymmärtävät viittä merkittävää terveydenhuollon salassapitoa ohjaavaa lakia. Lakitekstit ovat usein vaikeaselkoisia ja niitä voi olla vaikeaa ymmärtää. Usein äidinkielenään suomea puhuvankin on vaikeaa ymmärtää mitä laissa sanotaan. Lisäksi selvitän opinnäytetyössäni, kuinka

maahanmuuttajaopiskelijat kokevat salassapito opetuksen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja millaista opetusta he toivoisivat aiheesta.

Opiskelijoiden arviointeja salassapito tietoudesta kerään Webropol-kyselyllä. Aihe on HUS/HYKS Peijaksen sairaalan tilaama. Olen valinnut aiheen, koska salassapito terveydenhuollossa on ajankohtainen ja tärkeä eettinen aihe ja kaikkien terveysalalla työskentelevien tulee tietää siihen liittyvä normisto. Haluan olla mukana myös kehittämässä salassapitoon liittyvää opetusta selvittämällä, millaista opetusta maahanmuuttajaopiskelijat toivoisivat salassapidosta.

2 MAAHANMUUTTAJAT

Maahanmuuttoviraston mukaan maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein maasta toiseen muuttavia henkilöitä (Maahanmuuttovirasto 2009). Maahanmuuttajilla tarkoitetaan paluumuuttajia, pakolaisia, siirtolaisia, tietyissä tapauksissa myös turvapaikanhakijoita sekä kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat muuttaneet pysyvästi maahan syystä tai toisesta (Myllymäki 2008, 4).

Pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa määritellään pakolainen henkilöksi, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi uskonnon, kansallisuuden, rodun, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolainen oleskelee muualla kuin kotimaassa eikä uskalla tai on kykenemätön turvautumaan oman maansa suojaan eikä voi edellä mainittujen seikkojen vuoksi palata kotimaahansa. (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968.) Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa toiseen maahan pysyvästi hankkiakseen siellä toimeentulonsa. Paluumuuttajalla tarkoitetaan ulkosuomalaista henkilöä, joka on jonkin aikaa asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen. Paluumuuttaja voi olla myös henkilö, jonka vanhemmista toinen on ollut Suomen kansalainen. Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan puolestaan henkilöä, joka hakee suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hakijalle voidaan turvapaikkahakemuksen perusteella myöntää pysyvä tai määräaikainen oleskelulupa. Hakija voidaan käännyttää maasta, mikäli hakemus todetaan perusteettomaksi. Lisäksi maassamme oleskelee suuri joukko ulkomaalaisia, kuten vaihto-opiskelijoita, siirtotyöväkeä ja turisteja määräaikaisella oleskeluluvalla tai turistiviisumilla. Maahanmuuton syyt eroavat toisistaan hyvin paljon. Toiset ovat tulleet vapaaehtoisesti esimerkiksi rakkauten tai koulupaikan vuoksi, kun taas toiset ovat tulleet pakon vuoksi esimerkiksi pakoon kotimaansa levottomuuksia. (Myllymäki 2008, 4–5.)

Maahanmuutto Suomeen on lisääntynyt viime vuosina. Vuoden 2010 lopussa vieraskielisten osuus väestöstämme oli 4,2 prosenttia. Maahanmuuttajat ovat vaikuttaneet ikärakenteeseemme, sillä maahanmuuttajien joukossa on paljon nuoria. (Rapo 2012.) 1990-luvun loppupuolella maahanmuuttajien joukossa oli

paljon lapsiperheitä. Lapsien kasvaessa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä tulee kasvamaan ammattikorkeakouluissa. (Tamminen 2011, 5.) Suomeen on tullut eniten maahanmuuttajia Venäjältä, Virosta, Ruotsista ja Somaliasta (Tamminen 2011, 3).

2.1 Maahanmuuttajaopiskelijat

Hoitotyön koulutuksessa monikulttuurisuus on vielä ilmiönä nuori. Maahanmuuttajaopiskelijat ovat tuoneet haasteita opetuksen suunnitteluun, opettamiseen ja muuhun koulutyöhön. Hoitotyön opetuksessa on monia vahvasti suomalaiseen kulttuuriin ja arvomaailmaan liittyviä ratkaisuja ja käytänteitä. (Tamminen 2011, 2.) Ristiriitatilanteita ja kulttuurien törmäystä tulee, kun toisenlaisesta koulukulttuurista ja toisenlaisten kulttuuristen mallien maista tulevat maahanmuuttajat integroituvat koulutusjärjestelmäämme. Maahanmuuttajat tulevat usein kollektiivisista eli yhteisöllisistä maista, joissa opetuksessa käytetään perinteisiä behavioristisia menetelmiä. Niille tyypillisiä piirteitä ovat opiskelijoiden ryhmävastuu, opettajakeskeiset opetusmenetelmät, usko opettajan kaikkietävyyteen, sosiaalisen nousun tavoittelu koulutuksen kautta ja tekeminen oppimisen tavoitteena. Suomen individuaalisessa kulttuurissa on tyypillistä puolestaan oppijakeskeiset oppimismenetelmät, elinikäinen oppiminen, oppimaan oppiminen kasvatuksen päämääränä, opiskelijoiden oma-aloitteisuus, hyödyn tavoittelu, tasavertaisuus opettajan ja opiskelijoiden välillä sekä opiskelijoiden ohjaaminen tiedon lähteille. Suomalaisen hoitotyön koulutuksen oppimiskäsitys pohjautuu humanistiseen oppimiskäsitykseen, jonka taustalla on elinikäisen oppimisen käsitys. (Tamminen 2011, 3–4.)

Muutamassa tutkimuksessa on todettu maahanmuuttajaopiskelijoiden oppimista edistäviä ja hidastavia tekijöitä. Näissä tutkimuksissa puutteellinen suomen kielen taito nousi esille. Lakitekstit ovat usein suomea äidinkielenäänkin puhuvalle opiskelijalle vaikeaselkoisia tekstejä. Opiskelijan, jolla on puutteellinen kielitaito, voi olla hyvin vaikeaa saada lakiteksteistä selvää. Partanen-Rytilahti tutki pro gradu-työssään maahanmuuttajasairaanhoitajien ammatillista kasvua ja heidän kehitystä edistäviä ja estäviä tekijöitä Suomessa käydyn pätevyityskoulutuk-

sen aikana. Tutkimuksen mukaan yksi merkittävimmistä oppimista haitanneista tekijöistä oli suomen kielen vaikeudet opiskelussa ja työssä. Erityisesti opiskeluiden alkuvaiheessa puutteellinen suomen kielen taito vaikeutti opinnoissa etenemistä merkittävästi. (Partanen-Rytilahti 2008, 50.) Laaksosen (2007,6) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajaopiskelijoiden mielestä suurimpia koulunkäyntiin liittyvistä haitoista on suomen kielestä aiheutuneet ongelmat. Soinne tutki (2005, 46) EU- tai ETA- maiden ulkopuolella tutkintonsa hankkineiden sairaanhoitajien pätevytymiskoulutuksessa hoitamaan oppimista ja sitä estäviä ja edistäviä tekijöitä. Eniten opiskelua haittaavia tekijöitä olivat puutteellinen suomen kielen taito sekä ennako-odotuksista poikkeava opiskeluprosessi.

2.2 Maahanmuuttajaopiskelijat Diakonia-ammattikorkeakoulussa

Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) on valtakunnallinen ammattikorkeakoulu (Diakin opinto-opas 2006–2007,7). Diakissa voi suorittaa viisi eri ammattikorkeakoulututkintoa sekä kaksi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon koulutusohjelmaa. Diakista valmistuu sairaanhoitajia, terveydenhoitajia, sosionomeja, diakoneja, diakonissoja, viittomakielentulkkeja sekä puhuttujen kielten tulkkeja. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.) Diakin opiskelijoista noin 35 prosenttia opiskelee kelpoisuuden myös kirkon diakonian ja nuorisotyön tehtäviin. Diakissa järjestetään myös avoimen ammattikorkeakoulun opintoja sekä erilaisia lisä- ja täydennyskoulutuksia työelämässä toimiville. (Diakin opinto-opas 2006–2007.)

Diakonia-ammattikorkeakoulussa järjestetään myös pätevytymiskoulutusta. Pätevytymiskoulutuksen lähtökohtana on pätevöittää aikaisemmin ulkomailla hankittu terveydenhuoltoalan koulutus vastaamaan suomalaisen sairaanhoitajatutkinnon vaatimuksia. Tässä koulutusohjelmassa on keskeistä opintojen henkilökohtainen suunnittelu, jossa otetaan huomioon opiskelijan aikaisempi työkokemus ja koulutus. Pätevytymiskoulutukseen kuuluu neljä harjoittelujaksoa sekä opinnäytetyön tekeminen. (Pullinen & Savolainen 2009, 9.)

Orientoivat opinnot muodostuvat ensimmäisen lukuvuoden aikana orientoivista ja koulutusohjelmaan kuuluvista opinnoista. Koulutusohjelman opinnot hyväksy-

tään opiskelijalle tutkintoon kuuluviksi opinnoiksi. Orientoivat opinnot ovat laajuudeltaan 30 opintopistettä. Orientoivien opintojen tavoitteena on parantaa opiskeluvalmiuksia sekä opiskelijan suomen kielen taitoa. Koulutuksessa opetuskielenä on suomi. (Maahanmuuttajille suunnatut orientoivat opinnot i.a.)

Diakonia-ammattikorkeakoulun arvopohja pohjautuu kristinuskoon ja Raamattuun (Ritokoski & Valtonen 2003, 16). Diakin perusarvoja ovat kristillinen lähimmäisenrakkaus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja avoin vuorovaikutus (Diakin opinto-opas 2006–2007, 7–8.). Diakin arvopohja näkyy myös opintojen sisällössä. Perusopinnoissa perehdytään etiikkaan, aatevirtauksiin ja ihmiskäsityksiin sekä teologiaan ja kristillisen uskon peruskysymyksiin riippumatta siitä, minkä tutkinnon opiskelija suorittaa. (Ritokoski & Valtonen 2003, 17.)

Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin toimipaikassa opiskelijoista 16,3 prosenttia puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea. Opiskelijoissa on yli 30 eri kielen edustajaa. Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin toimipaikka järjestää maahanmuuttajataustaisille sairaanhoitajille pätevyyskoulutusta yhteistyössä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden ja ELY-keskuksen kanssa. Maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita opiskelee eri koulutusohjelmissa. (Suikkala 2012.) Lisäksi kevääseen 2012 asti maahanmuuttajille järjestettiin orientoivia opintoja osana hoitotyön ja sosiaalialan koulutusohjelmaa (Karhia 2012).

3 SALASSAPITO TERVEYDENHUOLLOSSA

Suomalaisessa terveydenhuollossa hoitosuhteen peruspilari on luottamuksellisuus. Terveydenhuollonhenkilö, joka on tekemisissä potilaiden kanssa ja on tietoinen potilaan tiedoista, on salassapitovelvollinen. Hänen tulee vaieta lähtökohtaisesti kaikista potilaaseen liittyvistä asioista. (Pahlman 2010, 24.) Hän ei saa luvatta ilmaista sivulliselle yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on saanut tiedon asemansa tai tehtävänsä perusteella. Salassapitovelvollisuus ei pääty, vaikka ammatinharjoittaminen päättyisikin. (Valvira i.a.)

Salassapidosta terveydenhuollossa säädetään monessa laissa. Salassa pidettävien asioiden luovuttamisesta säädellään pääasiassa terveydenhuoltolaissa, laissa potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaissa, laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslaissa sekä henkilötietolaissa. (Pahlman 2010,25.) Valitsin terveydenhuoltolain, potilaslain, julkisuuslain ja henkilötietolain opinnäytetyöhöni, sillä ne nousivat esiin yleisimpinä salassapitoa terveydenhuollossa koskevinä lakeina tutkiessani aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Lisäksi otin opinnäytetyöhöni lastensuojelulain, sillä siihen liittyvä ilmoitusvelvollisuus on hyvin tärkeä asia. Salassapitosäännöksiä on näiden lakien lisäksi muissakin terveydenhuoltoa koskevissa laeissa.

3.1 Vaitiovelvollisuus

Vaitiovelvollisuus tarkoittaa kieltoa ilmaista salassa pidettävän asiakirjan sisältöä. Ilmaisemisella tarkoitetaan suullisen tiedon antamisen lisäksi passiivista tiedon paljastamista sivulliselle, kuten esimerkiksi salassa pidettävien asiakirjojen jättämistä sivullisten saataville. (Valvira i.a.)

Julkisuuslain mukaan vaitiovelvollisia ovat viranomaisen palveluksessa olevat henkilöt sekä luottamustehtävää hoitavat henkilöt. Vaitiovelvollisuus koskee myös harjoittelijoita, kuten esimerkiksi terveydenhuoltoalaa opiskelevia sairaalassa toimivia harjoittelijoita. Vaitiovelvollisuus on sisällöllisesti laaja ja sen syntymiseen riittää, että tiedot on saatu olosuhteissa, joissa ne voidaan katsoa

luottamuksellisiksi. Vaitiolovelvollisuus jatkuu, vaikka henkilö ei ole enää sellaisessa asemassa, jossa hän on saanut luottamukselliset tiedot. (Valvira i.a.)

3.2 Salassapidon eettinen osaaminen

Ammattietiikka määrittelee ammatinharjoittajan toiminnan eettisyyden. Terveystenhooltoalalla osa ammatinharjoittajan etiikkaa ovat lainsäädäntö, ohjeet ja strategiat. Terveystenhoollon ammatinharjoittajalla pitää olla tietoa sekä palvelujärjestelmää koskevista että ammatinharjoittamiseen liittyvistä säädöksistä. (Brunou 2009, 36.)

Ammattietiikan oppiminen ja terveystenhooltoalan ammattikorkeakoulutus ovat yhteydessä terveystenhooltoalaa koskevaan lainsäädäntöön. Normit määräävät terveystenhooltoalan koulutusta sekä palvelujärjestelmää. Normien tehtävänä on varmistaa yksilöiden velvollisuuksia sekä oikeuksia. (Brunou 2009, 36.)

Eettisistä ohjeista tärkeitä ovat eri ammattikuntien eettiset ohjeet, joiden tunteminen muodostaa koko ammattietiikan ytimen (Leino-Kilpi & Välimäki 2009, 174). Sairaanhoidajien eettiset ohjeet hyväksyttiin 28.9.1996 sairaanhoidajaliiton liittokokouksessa. Niiden tarkoituksena on tukea sairaanhoidajien, terveystenhooidajien, kättilöiden ja ensihoitajien (AMK) eettistä päätöksentekoa heidän jokapäiväisessä työssään. Sairaanhoidajien eettisissä ohjeissa ohjataan sairaanhoidajia pitämään salassa potilaan antamat luottamukselliset tiedot. (Sairaanhoidajaliitto i.a.)

4 SALASSAPITOJA OHJAAVAT LAIT TERVEYDENHUOLLOSSA

Salassapito pohjautuu suomen perustuslain (1999/731) 10 §:n yksityisyyden suojaan. Sen ensimmäisen momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu, ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin laeilla. Terveysthuollossa tärkeimpiä henkilötietojen suojaa ja salassapitoa koskevia lakeja ovat terveydenhuoltolaki, laki potilaan asemasta ja oikeuksista, henkilötietolaki ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

4.1 Terveysthuoltolaki

Terveysthuoltolaki tuli voimaan 1.5.2011. Terveysthuoltolain tavoitteena ovat hyvät ja asiakaskeskeiset palvelut. Sen tarkoitus on vahvistaa perusterveydenhuoltoa, terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä edesauttaa terveyspalveluiden tehokasta tuottamista ja saatavuutta. Lain tavoite on varmistaa myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon saumaton yhteistyö sekä asiakaskeskeisyys. (THL i.a.)

Terveysthuoltolain 9. §:ssä säädetään potilastietorekisteristä ja potilastietojen käsittelystä. Potilasrekisteri muodostuu sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alueen perusterveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon potilasasiakirjoista. Yhteisen potilastietorekisterin rekisterinpitäjänä ovat eri terveydenhuollon toimintayksiköt niiden omien potilasasiakirjojen osalta. (Terveysthuoltolaki 2010/1326.)

Terveysthuollon yksikkö, joka hoitaa potilasta voi käyttää yhteisessä potilasrekisterissä olevia eri toimintayksikköjen tietoja siinä laajuudessa kuin hoito vaatii, ilman potilaan nimenomaista suostumusta. Potilas voi kuitenkin kieltää tietojensa käytön eri toimintayksiköiden välillä. Potilas voi halutessaan kieltää tai peruuttaa kiellon milloin tahansa. Jotta potilaalla olisi mahdollisuus kieltää tietojen luovutus, hänelle on annettava selvitys yhteisestä potilasrekisteristä, tietojen käsittelystä sekä kielto-oikeudesta. Tämä selvitys on annettava potilaalle ennen ensimmäistä toimintayksiköiden välistä tietojen luovutusta. Potilasasiakirjoihin

tulee merkitä tieto selvityksen annosta sekä mahdollisesta tietojen luovutuskielosta. (Terveydenhuoltolaki 2010/1326.)

4.2 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki tuli voimaan 1.3.1993. Se on potilaan asemaa ja oikeuksia koskeva yleislaki, joka tuli täydentämään muuta terveydenhuollon lainsäädäntöä. (Pahlman 2010, 23.) Potilaslain tarkoituksena oli yhtenäistää ja selkeyttää potilaan hoitoa koskevia periaatteita ja parantaa terveydenhuoltohenkilöstön ja potilaiden keskinäistä suhdetta. Ennen potilaslakia potilaan asemaa ja oikeuksia määrittäviä säännöksiä oli vähän lainsäädännössä ja nekin olivat hajallaan eri laeissa. Ensisijaisesti potilaslaissa säännellään luottamuksellisuutta potilassuhteessa sekä potilaan itsemääräämisoikeutta. Lailla haluttiin myös parantaa potilaan tietosuojaa. (Ylipartanen 2004, 52.)

4.2.1 Salassapito potilaslaissa

Potilaslaissa säännellään salassapidosta 9. §:ssä, jossa käsitellään tiedonsaantioikeutta sekä 13. §:ssä, jossa käsitellään potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapitoa. Potilaslain 9. §:ssä säädetään, että potilaan laillisella edustajalla on oikeus saada tarpeelliset tiedot potilaan terveydentilasta, mikäli täysi-ikäinen potilas ei itse pysty päättämään hoidostaan mielenterveyshäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785.) Alaikäisellä potilaalla, joka kehitystasonsa ja ikänsä puolesta pystyy päättämään hoidostaan, on oikeus kieltää tietojensa antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. (Hallituksen esitys 185/1991.)

Potilaslain potilastietojen luovuttamista koskevia säännöksiä täydennettiin ja täsmennettiin vuonna 2000 niin, että sen 13. § kirjoitettiin kokonaan uusiksi. Potilaslain täydennyksen tavoitteena oli parantaa yksityisyyden suojaa entisestään henkilötietojen käsittelyssä. (Hallituksen esitys 181/1999.) Potilaslain 13. §:n 1. momentissa sanotaan, että potilasasiakirjoihin liittyvät tiedot ovat salassa

pidettäviä. Potilasasiakirjoilla laissa tarkoitetaan potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja ja saapuneita asiakirjoja ja teknisiä tallenteita, jotka sisältävät potilaan henkilökohtaisia sekä terveydentilaa koskevia tietoja. Potilasasiakirjoja ovat myös esimerkiksi laboratorio- ja röntgenlähetteet, lausunnot, tulokset, kortistot, atk-tallenteet sekä ääni-, filmi- ja videotallenteet. (Pahlman 2010, 23.) Potilaslain 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattilainen tai sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa antaa sivullisille potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja ilman potilaan kirjallista suostumusta. Mikäli potilas ei itse pysty arvioimaan annetun suostumuksen merkitystä, voi hänen laillinen edustajansa antaa luvan tietojen luovuttamisesta kirjallisena suostumuksena. Salassapito säilyy myös palvelusuhteen päättymisen jälkeen. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785.)

4.2.2 Salassapidosta poikkeaminen

Potilaslain 13 §:ssä on määritelty selkeästi, milloin salassa pidettävät asiat eivät ole salassa pidettäviä. Potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja voi antaa ulkopuoliselle, mikäli tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on säädetty erikseen laissa. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785.) Esimerkiksi poliisilla on oikeus saada salassa pidettäviä tietoja viranomaiselta poliisilain yleisen tiedonsaantioikeuden mukaan (Ylipartanen 2004, 101). Toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle saa antaa potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestämiseksi tarpeellisia tietoja sekä yhteenve-toja annetusta hoidosta potilaan tai hänen laillisedustajansa suullisen suostumuksen mukaisesti. Välttämättömiä tietoja saa antaa myös potilaan tutkimuksen tai hoidon toteuttamiseksi toiselle terveydenhuollon yksikölle, jos potilaalla ei ole esimerkiksi mielenterveytensä vuoksi edellytyksiä arvioida annetun suostumuksen merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa. Tietoja saa antaa toiselle terveydenhuollon yksikölle myös, jos potilas on tajuton. Tietoa potilaan henkilöstä ja hänen terveydentilastaan saa antaa lähiomaiselle, jos potilas on tajuton tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi hoidettavana eikä ole syytä olet-

taa, että potilas kieltäisi näin toimimasta. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785.)

Asiakirjat, jotka koskevat kuolemansyyn selvittämistä ovat salassa pidettäviä. Niissä olevia tietoja saa kuitenkin antaa tuomioistuimelle ja muille viranomaisille, joilla on tiedonsaantiin laissa säädetty oikeus. Kuolemansyyn selvittämistä koskevien asiakirjojen tietoa saa antaa myös henkilölle, jonka suostumuksella tai hakemuksella kuolemansyyn selvittämiseksi tarpeellinen toimenpide on suoritettu sekä vainajan lähiomaisille tai muulle hänen läheiselleen. Edellä mainittuja tietoja saa luovuttaa myös vakuutus- tai eläkelaitokselle, jos luovuttamiseen on perusteltu tarve. Tietoja voidaan antaa myös tutkimus – ja tilastotarkoituksiin Tilastokeskukseen. (Hallituksen esitys 181/1999.)

Salassapitovelvollisuus väistyy joskus ilmoitusvelvollisuuksien tieltä. Näihin kuuluu esimerkiksi rikoslain 15. §:n törkeän rikoksen ilmoittaminen. Törkeän rikoksen tunnusmerkistössä on mainittu rikoksista muun muassa joukkotuhonta, maanpetos, vakoilu, hyväksikäyttö, ryöstö ja niin edelleen. Tämän lisäksi terveydenhuollon ammattilainen on aina velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen viipymättä, mikäli lastensuojelun tarve on ilmeinen. (Ylipartanen 2004, 105–106.)

4.3 Henkilötietolaki

Henkilötietolaki tuli voimaan 1.6.1999. Se on tietosuojaa koskeva yleislaki, joka korvasi henkilörekisterilain ja asetukset. (Ylipartanen 2004, 42). Henkilötietolaki täydentää erityislakeja, kuten lakia potilaan asemasta ja oikeuksista. Sen tarkoitus on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia tietojen käsittelyssä. Lisäksi se edistää hyvän tietosuojakäsittelytavan kehittymistä ja noudattamista. Henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava, mitä henkilötietolaissa säädetään. Henkilötietolaissa on yleiset säännökset henkilötietojen keräämisestä, käytöstä, tallentamisesta, siirrosta, luovuttamisesta ja muusta käsittelystä. Henkilötietolaki väistyy niissä tilanteissa, joissa muissa

laeissa on säädetty henkilötietojen käsittely henkilötietolaista poikkeavalla tavalla. (Pahlman 2010, 22.)

Henkilötietolain 2. lukuun on kirjoitettu henkilötietojen käsittelyä koskevat yleisperiaatteet, jotka ovat huolellisuus, henkilötietojen käsittelyn suunnittelu, käyttötarkoitussidonnaisuus, käsittelyn yleiset edellytykset sekä tarpeellisuus- ja virheettömyysvaatimus. Huolellisuusvelvoitteella tarkoitetaan sitä, että henkilötietojen käsittelijän tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaen huolellisuutta ja hyvää tietojen käsittelytapaa. (Henkilötietolaki 1999/523.) Henkilötietolain 6. § sisältää säännökset henkilötietojen käsittelyn asiallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitusten määrittelystä. Pykälän mukaan ennen henkilötietojen keräämistä on määriteltävä henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, eli mistä henkilötiedot hankitaan ja mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan. Käyttötarkoitussidonnaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilötiedot kerätään laillisia ja tiettyjä määriteltyjä tarkoituksia varten ja niitä käsitellään myöhemmin vain näiden tarkoitusten kanssa yhteensopivalla tavalla. (Hallituksen esitys 96/1998.) 9. §:n tarpeellisuusperiaatteella tarkoitetaan sitä, että käsiteltävien henkilötietojen pitää olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia. Virheettömyysvaatimuksella tarkoitetaan puolestaan sitä, että rekisterin pitäjän tulee huolehtia, ettei virheellisiä, epätäydellisiä ja vanhentuneita henkilötietoja käsitellä. (Henkilötietolaki 1999/523.)

4.4 Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslaki tuli voimaan 1.12.1999 (Pahlman 2010, 21). Sen tavoitteena on lisätä viranomaisten toiminnan avoimuutta ja tehostaa julkisuusperiaatteen toteutumista viranomaisten tehtävien hoidossa (Hallituksen esitys 30/1998). Avoimuuden lisääntyttyä on yksilöillä ja yhteisöillä parempi mahdollisuus valvoa viranomaisten toimintaa, osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteisten asioiden hoitoon (Ylipartanen 2004, 51). Julkisuuslain 1. §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jos ei julkisuuslaissa tai muussa laissa toisin säädetä. Julkisuuslain 6. luvun 24 §:ssä on luettelo salassa pidettävistä asiakirjoista. Luettelon 25. kohdan mu-

kaan asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta, ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettäviä ovat myös asiakirjat, joissa on tietoa henkilön saamasta terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta tai tietoja henkilön seksuaalisesta suuntautumisesta ja käyttäytymisestä. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999/621.)

4.5 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain (412/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen ympäristöön ja erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain 25. §:n ilmoitusvelvollisuuden mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla työskentelevä henkilö on velvollinen kiireesti ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat saaneet tehtävässään tietää lapsesta, jonka hoito ja huolenpito edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitus on siinä tapauksessa tehtävä muista salassapitoa koskevista säännöksistä piittaamatta.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄ

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Diakonia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajaopiskelijoiden tietoa salassapidosta terveydenhuoltoalalla sekä miten maahanmuuttajaopiskelijat kokevat salassapidon opetuksen koulussa ja millaista opetusta he toivoisivat lisää. Opinnäytetyön tavoitteena on kiinnittää huomiota salassapidon opetukseen terveysalan opetuksessa, jotta kaikki tulevat terveydenhuollon ammattilaiset saisivat riittävän tietotaidon salassapitoon liittyvien lakien normistosta. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää Diakin maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksen kehittämiseen.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1.) Kuinka hyvin maahanmuuttajaopiskelijat tuntevat potilaslain, julkisuuslain, lastensuojelulain sekä henkilötietolain salassapitoon liittyvän normiston?
- 2.) Millaiseksi maahanmuuttajaopiskelijat arvioivat tietonsa salassapidosta terveydenhuollossa?
- 3.) Millaista opetusta maahanmuuttajaopiskelijat toivovat salassapidosta?

5.2 Määrällinen tutkimus

Valitsin opinnäytetyöhön kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmän, koska tarkoitukseni on tutkia tietyn joukon tietoa salassapidosta terveydenhuollossa. Kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä yritetään selvittää asioiden syy-seuraus suhteita ja niiden yhteyksiä, yleisyyttä sekä esiintymistä tilastojen ja numeroiden avulla. Sen avulla voidaan kuvata tuloksia määrin ja numeroin sekä esittää kerätty aineisto taulukkomuodossa. (Anttila 2005, 233.) Kvantitatiivinen tutkimus käsittelee numeroita. Muita sille keskeisiä piirteitä ovat teoria ja johtopäätökset aiemmista tutkimuksista, käsitteiden, perusjoukon ja otoksen

määrittely eli tutkittavien henkilöiden valinta sekä aineistonkeruu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139–140.)

Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisimpiä aineistokeruutapoja ovat kyselyt ja strukturoidut haastattelut. Valitsin kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän, koska tutkimusaiheestani oli helppo kerätä tietoa strukturoitujen sekä puolistrukturoitujen kysymysten avulla. Heikkilän (2008, 18–20.) mukaan kyselyt ovat tehokas tapa saada tietoa, koska niillä voi kysyä monia asioita suurelta tutkimusryhmältä. Kyselyllä on myös helppo kerätä arkaluontoista tietoa niin, että vastaajien anonymiys säilyy. Vastausten luotettavuutta kuitenkin heikentää se, että vastaajat eivät välttämättä ymmärrä kysymyksiä samalla lailla kuin kysyjä.

5.3 Aineiston keruu

Opinnäytetyötäni varten laadin kyselylomakkeen (Liite 2). Kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja muokattiin useaan kertaan ennen kyselyn tekemistä. Kysymysten muokkausta tein yhdessä ohjaavien opettajieni kanssa. Heikkilän (2008, 48–49.) mukaan kysymysten pitää olla yksiselitteisiä, selkeitä ja niissä pitää kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan.

Kyselyn kahdeksan ensimmäistä kysymystä koskivat opiskelijoiden taustatietoja. Salassapitoa kysyttävä osa sisälsi 16 strukturoitua eli suljettua kysymystä sekä kaksi avointa kysymystä. (LIITE1). Strukturoidut kysymykset olivat monivalintakysymyksiä väittämien muodossa. Käytin Likertin asteikkoa, jossa vastausvaihtoehtoina oli 1=eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=samaa mieltä. Seitsemän ensimmäistä väittämää olivat esimerkinomaisia case -tapauksia terveydenhuollon kentältä ja yhdeksällä seuraavalla kysymyksellä kysyttiin vastaajien omaa arviota salassapidon osaamisesta ja opetuksesta. Strukturoitujen kysymysten perään oli myös mahdollista kirjoittaa vapaasti tekstiä. Kyselylomakkeen lopussa oli kaksi avointa kysymystä salassapitoon liittyvistä asioista, joista opiskelijat toivoisivat lisää opetusta ja mitkä asiat ovat heille epäselviä.

Kyselyä varten laadin saatekirjeen maahanmuuttajaopiskelijoille. Saatekirjeellä tarkoitetaan lyhyttä tekstiä tehtävästä tutkimuksesta, jonka perusteella tutkittava voi päättää, haluaako hän osallistua tutkimukseen vai ei (Vilkkä 2007, 80). Saatekirjeessä oli lyhyesti tutkimuksen tarkoitus ja tavoite sekä arvio kuinka kauan tutkimukseen vastaaminen kestää. Kirjeestä ilmeni myös, että tutkimukseen vastaaminen oli vapaaehtoista ja että vastaajien henkilötiedot pysyvät salassa.

Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimusjohtaja Sakari Kainulainen myönsi tutkimusluvan syksyllä 2012. Lähetin kyselylomakkeen Webropol-työkalua apuna käyttäen Diakonia-ammattikorkeakoulun 101 maahanmuuttajaopiskelijan sähköpostiin 20.3.2013. Tutkimusjoukosta vain seitsemän vastasi joten lähetin saman kyselyn uudelleen 27.5.2013. Tutkimukseen vastasi yhteensä 16 henkilöä vastausprosentin ollen 16. Tutkimustulosten analysoimisessa käytän apuna Webropol ohjelmaa.

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä esitän strukturoitujen kysymysten vastaukset kuvioina. Jokaisessa kysymyksessä oli myös mahdollisuus kirjoittaa vapaasti avoimeen kohtaan. Näitä avoimiin kohtiin kirjoitettuja tekstejä käsittelen tulososiossa sanallisesti ryhmitellen vastauksia tutkimuskysymysten mukaan pyrkien näin elävöittämään tuloksia.

6 TULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot

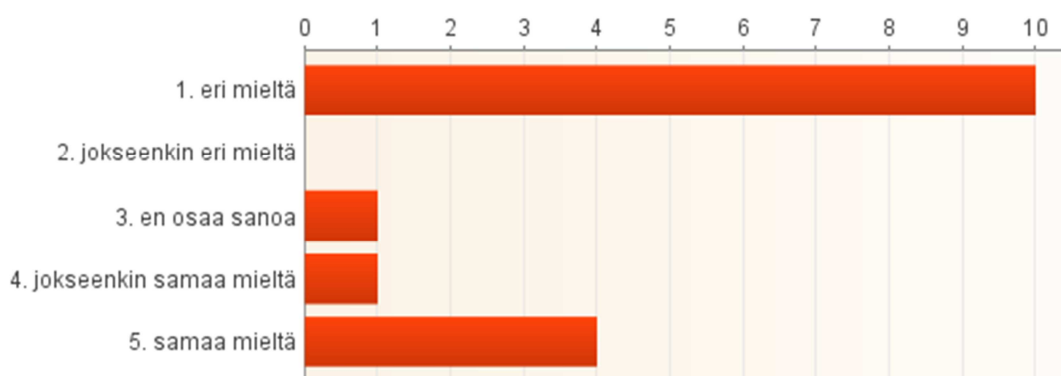
Kyselyyn vastasi yhteensä 16 Diakonia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajaopiskelijaa. Vastausprosentti oli 16 prosenttia. Vastaajista 14 oli naisia ja kaksi miestä. Vastaajat olivat iältään 19–53 vuotiaita. Vastaajista 6/16 oli iältään alle 30 vuotiaita, 4/16 oli iältään 31-40 vuotiaita ja 5/16 oli iältään 41 vuotta tai van-

hempia. He olivat asuneet Suomessa 3-20 vuotta. Vastaajista 14/16 oli sairaanhoitajaopiskelijoita ja kaksi terveydenhoitajaopiskelijaa. Kuusi oli loppuvaiheen, kuusi keskivaiheen ja neljä alkuvaiheen opiskelijoita. Yhdellätoista vastaajalla on aiempi terveysalan koulutus, kuudella sairaanhoitajakoulutus ja viidellä lähihoitajakoulutus. Vastaajat olivat kotoisin Euroopasta, Aasiasta ja Afrikasta. Vastaajista kolmelta kuvaili omaa suomen kielen taitoaan hyväksi ja kolme kohtalaiseksi.

6.2 Salassapitoa ja vaitiolovelvollisuutta koskeva tieto

Salassapitokysymyksistä ensimmäisenä oli aiheeseen orientoiva kysymys. Kysymyksellä kysyttiin, voiko terveydenhuollon ammattilainen antaa kaikissa tilanteissa potilasasiakirjoihin liittyviä tietoja ilman potilaan kirjallista suostumusta. Vastaajista melkein kaikki vastasivat olevansa eri mieltä, ainoastaan yksi oli jokseenkin eri mieltä.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin, säilyykö salassapitovelvollisuus työharjoittelun ja työsuhteen päättymisen jälkeen kaksi vuotta. Vastaajista kymmenen vastasi olevansa eri mieltä väittämästä, jonka mukaan salassapitovelvollisuus säilyy työ- tai harjoittelujakson päättymisen jälkeen kaksi vuotta. (Kuvio 1).

KUVIO 1. Salassapitovelvollisuuden kesto

Kysyin vastaajien tietoa Potilaslain 9 §:n tiedonsaantioikeudesta. Väittämä oli, että 13-vuotias potilas, joka pystyy itse päättämään hoidostaan, voi kieltää ter-

veydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antamisen huoltajalleen. Vastajista vajaa puolet vastasi olevansa eri mieltä ja kolmannes vastasi olevansa samaa mieltä. Muutama oli vastannut olevansa jokseenkin eri mieltä, yksi oli jokseenkin samaa mieltä ja yksi ei osannut sanoa. (Kuvio 2.). Avoimeen kenttään oli kirjoitettu perusteluja vastaukselle:

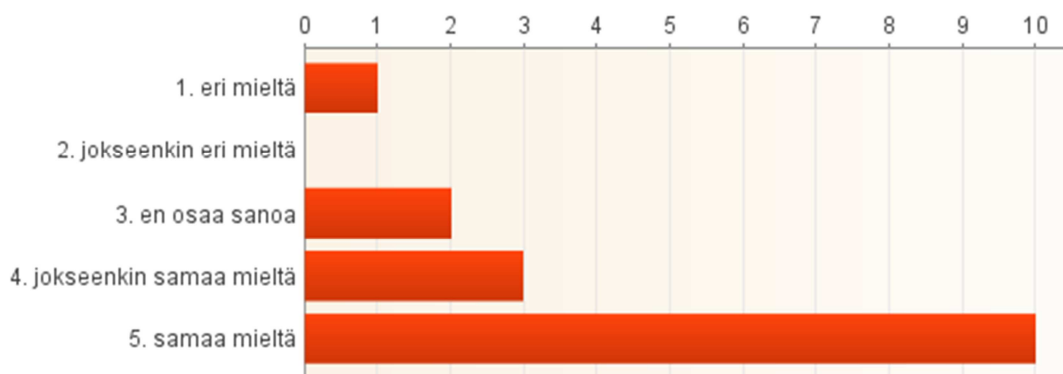
luulen että hän voi kieltää tietojen antamisen. Mutta en ole varma.

tyttö voi kieltää mutta esim. tiedot saa antaa jos kyseessä on lastensuojeluasiasia.

KUVIO 2. Vanhempien tiedonsaantioikeus

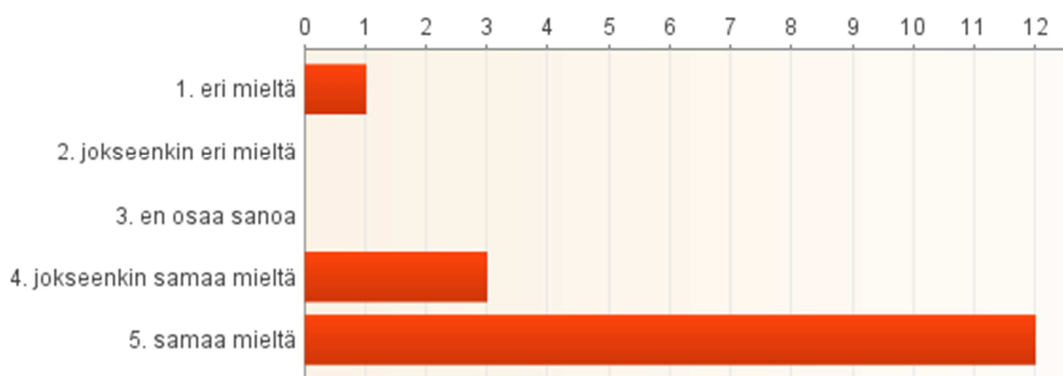
Kysyin, että voiko tajuttoman potilaan terveydentilaa koskevia tietoja antaa hänen lähiomaisille, jos oletettaisiin, ettei potilas sitä kieltäisi. Vastajista kymmenen oli vastannut olevansa samaa mieltä, että tietoja saa antaa, ja vain yksi vastasi olevansa eri mieltä. Vastajista kolme vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä ja kaksi ei osannut sanoa. (Kuvio 3).

KUVIO 3. Tajuttoman potilaan omaisten tiedonsaantioikeus

Kysyin, että voiko täysi-ikäisen potilaan terveydentilaa tai hoitoa koskevia tietoja antaa hänen lähiomaiselleen tai hänen lailliselle edustajalle, jos hän ei mielen-terveyshäiriönsä vuoksi pysty päättämään hoidostaan. Vastaajista kaksitoista vastasi olevansa samaa mieltä, että tietoja voi antaa, ja kolme jokseenkin samaa mieltä, ainoastaan yksi vastasi olevansa eri mieltä (Kuvio 4.). Kysymyksen avoimeen kohtaan vastaaja oli kirjoittanut:

ainakin siksi aikaa kun asiakas pystyy päättämään omista asioista

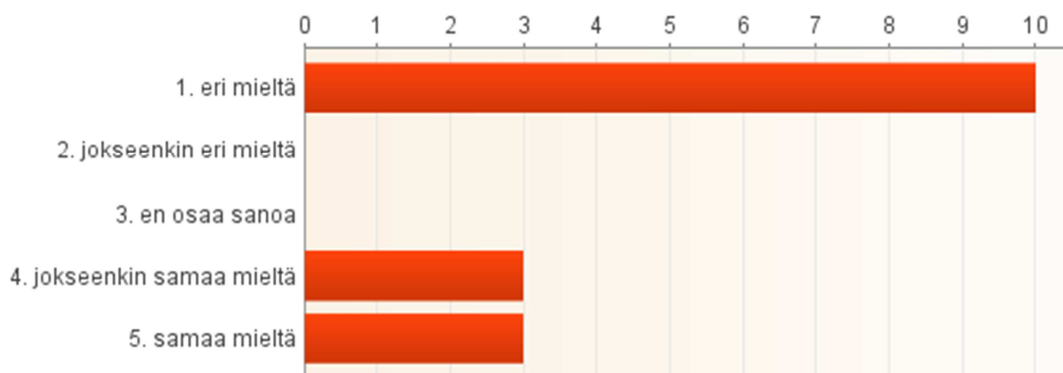
KUVIO 4. Mielen-terveyshäiriöisen potilaan omaisten tiedonsaantioikeus

Kysyin, että pitääkö tieto pitää salassa, jos seitsemäsluokkalainen tyttö kertoo sinulle häneen kohdistuvasta väkivallasta kotonaan, mutta hän kieltää sinua kertomasta asiasta kenellekään. Vastaajista kymmenen vastasi olevansa eri mieltä, että tieto on pidettävä salassa, mutta kolme vastasi olevansa samaa mieltä, ja kolme jokseenkin samaa mieltä. (Kuvio 5.) Vastaajat kirjoittivat avoimeen kenttään:

koska pitää kertoa tytölle oikeuksistaan ja miten häntä voi suojata väkivallasta

mutta otan kyllä yhteyttä lastensuojeluliittoon ja kerron asiasta

7-luokkalainen on vielä lapsi ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan pitää puuttua.

KUVIO 5. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus

Kysyin, että voiko potilaalta kysyä hänen seksuaalista suuntautuneisuuttaan henkilötietoja kysyttäessä, kun hän on tullut vastaanotolle haavanhoidon vuoksi. Vastaajista melkein kaikki vastasivat olevansa eri mieltä, että voi kysyä. Ainoastaan yksi vastasi olevansa jokseenkin eri mieltä ja yksi samaa mieltä. Kysymyksen avoimeen kohtaan vastaajat olivat kirjoittaneet:

ei semmosia juttuja!

potilaan seksuaalinen suuntautuminen ei liity mitenkään asiaan

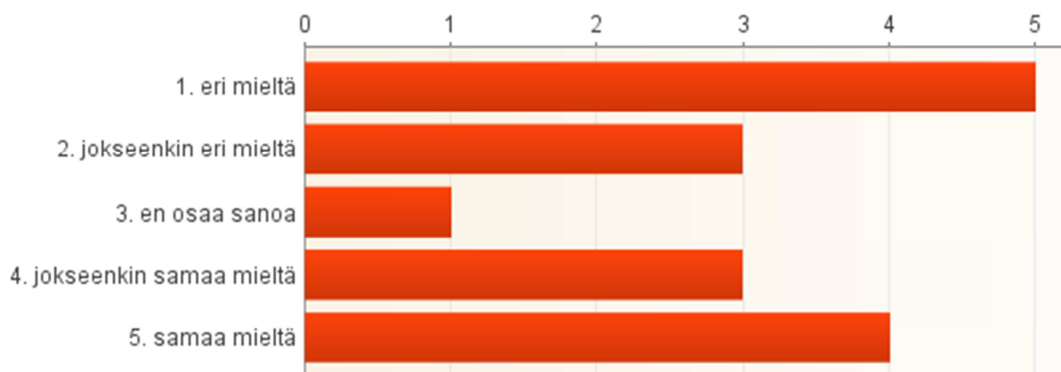
6.3 Salassapidon osaamisen arviointi

Vastaajat saivat esittää toiveitaan salassapitoon liittyvästä osaamisestaan sekä siitä millaista opetusta toivoisivat salassapidosta esimerkiksi koulussa. Kahdeksannen kysymyksen väittämä oli, että vastaajalla on riittävästi tietoa salassapidosta terveydenhuollossa. Kuusi vastaajaa vastasi olevansa samaa mieltä ja yhdeksän oli jokseenkin samaa mieltä, ainoastaan yksi ei osannut sanoa.

Kysyin ovatko salassapitoon ja vaitiolovelvollisuuteen liittyvät lait vaikeita hallita. Kolmasosa vastaajista vastasi olevansa eri mieltä, että lait ovat vaikeita hallita, ja kolme oli jokseenkin eri mieltä, yksi ei osannut sanoa. Vastaajista neljä vastasi olevansa samaa mieltä ja kolme jokseenkin samaa mieltä. (Kuvio 6). Kysymyksen avoimeen kohtaan vastaajat olivat kirjoittaneet:

ne voi olla kirjoitettu hienolla virallisella kielellä, mutta ei niitä ole vaikea ymmärtää

omaiset soittavat ja kysyvät potilaan voinnista, tai tulevat osastolle, miten sitten joka kerta voi tarkistaa heidän oikeus saada tietoja potilaan kunnosta?

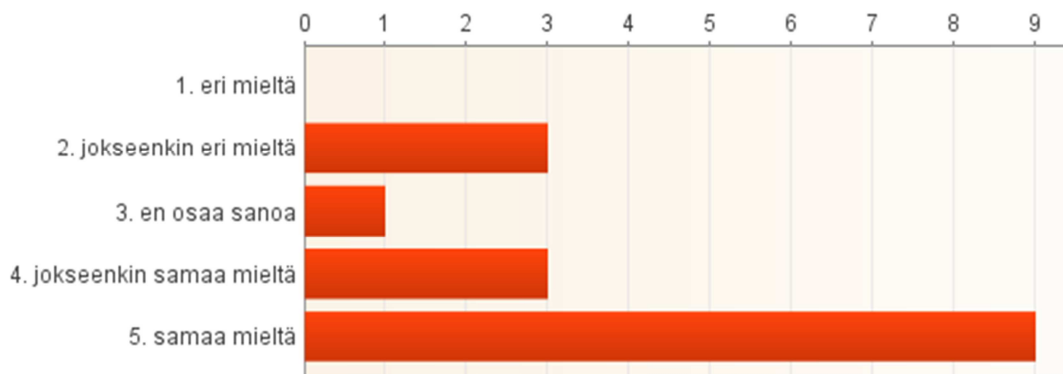

KUVIO 6. Salassapitoon liittyvien lakien hallinta

Kysyin, että saavatko vastaajat riittävästi ohjausta työharjoittelupaikoissaan salassapitoa koskevista asioista. Vastaajista lähes kymmenen vastasi saavansa riittävästi ohjausta harjoittelupaikalla. Vastaajista vain yksi oli eri mieltä, mutta viisi oli jokseenkin eri mieltä. Yksi vastaaja ei osannut sanoa. Vastaajan perustelu vastaukselle:

aika ei riitä

Kysyin, onko vastaajien helppo noudattaa salassapitoon liittyviä lakeja. Vastaajista yhdeksän vastasi että, lakeja oli helppoa noudattaa ja kolmen mielestä jokseenkin helppo noudattaa. Vastaajista kolme vastasi, että lakeja on jokseenkin vaikea noudattaa ja yksi ei osannut sanoa. (Kuvio 7).

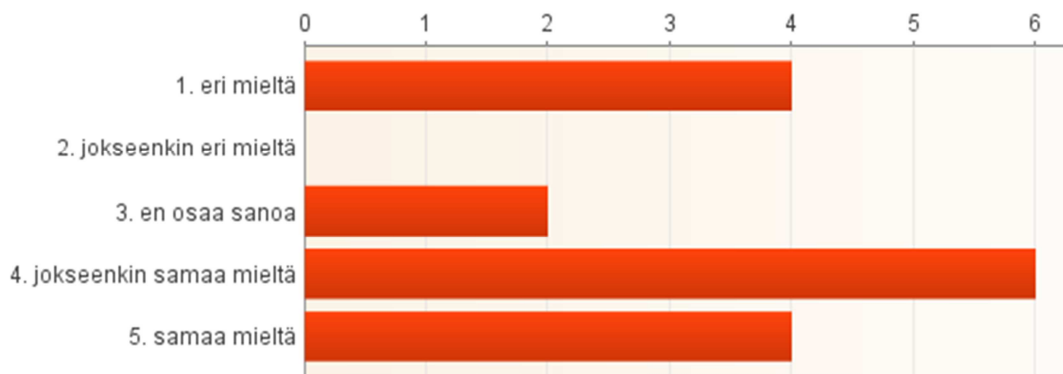
KUVIO 7. Salassapitoon liittyvien lakien noudattaminen

6.4 Salassapidosta oppiminen

Kysyin, miten vastaajien mielestä on helppoa oppia salassapitoon liittyvistä asioista koulussa. Kysyin, onko vastaajien mielestä helppoa oppia salassapidosta, jos aiheesta pidetään tentti, aihetta harjoitellaan case-tapauksien avulla, aiheesta pidetään luento, aihetta pohditaan ryhmässä tai jos aiheesta tehdään kirjallinen tehtävä.

Kysyin, onko vastaajien mielestä helppoa oppia salassapidosta tenttien avulla (Kuvio 8). Kymmenen oli vastannut olevansa samaa tai jokseenkin samaa mieltä, että tenttien avulla oppiminen on helppoa, mutta neljä oli eri mieltä. Muutama ei osannut sanoa. Kysymyksen avoimeen kohtaan vastaaja oli kirjoittanut:

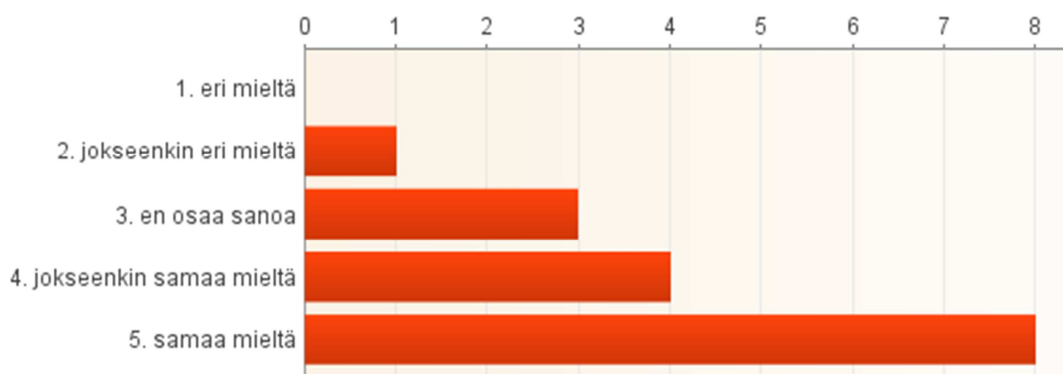
kyllä sen muistaa muutenkin, ilman tenttiä

KUVIO 8. Salassapidosta oppiminen tenttien avulla

Toisessa oppimiseen liittyvässä kysymyksessä väitettiin, että vastaajan on helppoa oppia salassapidosta case-tapauksien avulla (Kuvio 9). Vastaajista suurin osa (12/16) oli vastannut olevansa samaa tai jokseenkin samaa mieltä. Ainoastaan yksi oli vastannut olevansa jokseenkin eri mieltä. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa. Vastaaja perusteli vastaustaan:

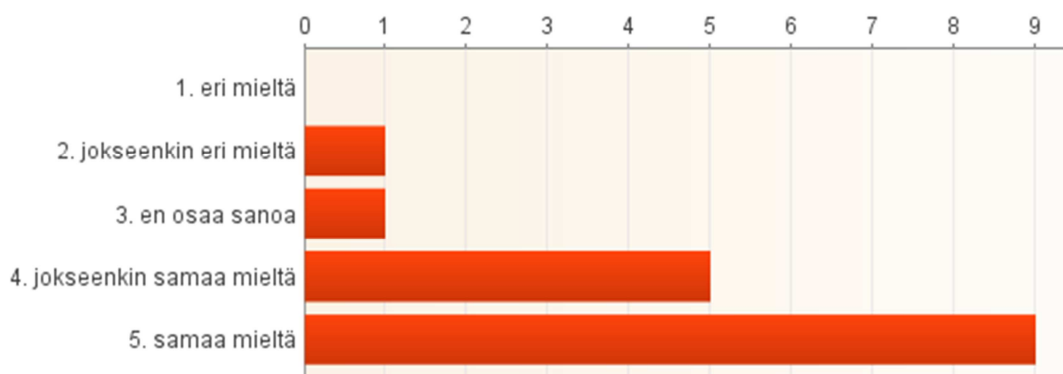
Case-tapauksien avulla voi hahmottaa oikeaa tilannetta

KUVIO 9. Salassapidosta oppiminen case-tapauksien avulla

Kysyin, onko vastaajien mielestä salassapidosta helppo oppia luentojen avulla (Kuvio 10). Vastaajista lähes kaikki (14/16) olivat vastanneet olevansa samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä, että luennoilla oppiminen on helppoa. Ainoastaan yksi vastaaja oli vastannut olevansa jokseenkin eri mieltä ja yksi vastaaja ei osannut sanoa. Kysymyksen avoimeen kohtaan oli vastaaja kirjoittanut seuraavasti.

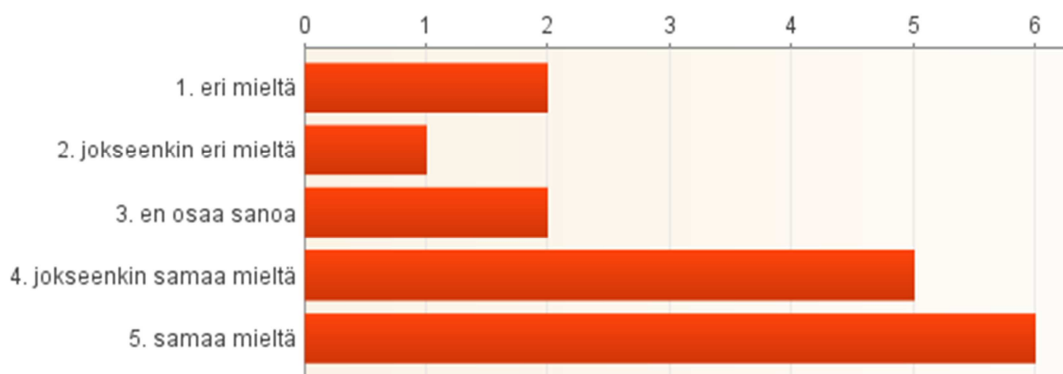
kyllä oppilaille pitää pitää luentoa

KUVIO 10. Salassapidosta oppiminen luentojen avulla

Neljännessä oppimiseen liittyvässä kysymyksessä kysyttiin, että onko vastaajien mielestä salassapidosta helppoa oppia ryhmässä pohtien (Kuvio 11). Vastaajista yksitoista oli vastannut olevansa samaa tai jokseenkin samaa mieltä, että ryhmässä pohtien on helppo oppia, mutta eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä oli vastannut olevan kolme vastaajaa. Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa. Kysymyksen avoimeen kohtaan oli vastaajaa kirjoittanut seuraavasti.

ryhmissä keskustelun aikana voi tulla hyviä esimerkki tilanteita esiin

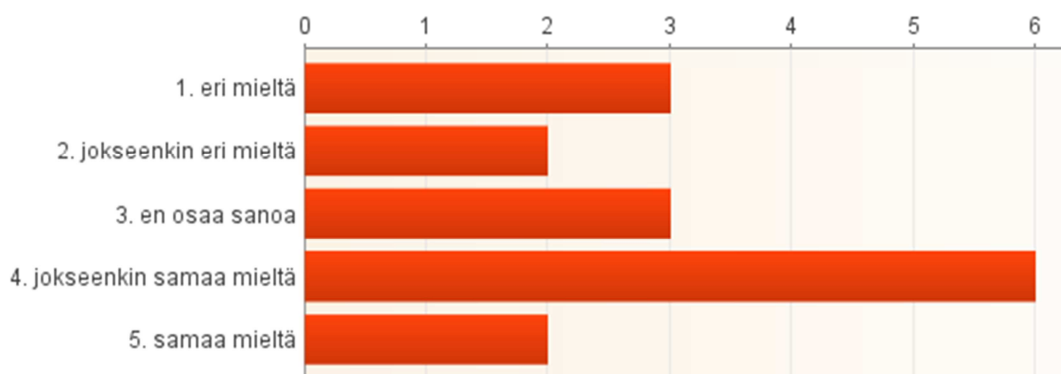

KUVIO 11. Salassapidosta oppiminen ryhmässä pohtien

Viimeisessä oppimiseen liittyvässä kysymyksessä kysyttiin, että onko salassapidosta helppoa oppia kirjallista tehtävää tekemällä (Kuvio 12). Vastaajista kol-

masosa oli vastannut olevansa eri tai jokseenkin eri mieltä, että kirjallisen tehtävän avulla oppiminen on helppoa. Ainoastaan kaksi oli vastannut olevansa samaa mieltä, mutta jokseenkin samaa mieltä vastasi olevan kuusi. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa. Avoimeen kohtaan vastaaja oli kirjoittanut seuraavasti.

koska mulla vois jäädä paljon vastaamattomia kysymyksiä

KUVIO 12. Salassapidosta oppiminen kirjallisen tehtävän avulla

6.5 Salassapidon haasteet

Kolmasosa vastaajista arvioi, että heillä oli riittävät tiedot salassapidosta. Kaksi vastaajaa ei osannut sanoa, onko heillä riittävästi tietoa salassapidosta ja yksi vastaaja kertoi tarvitsevansa lisätietoa vähän kaikesta. Kolme vastaajaa kertoi tarvitsevansa lisätietoa alaikäisten salassapitoon liittyvistä asioista ja muutama kertoi tarvitsevansa lisätietoa siitä, että missä tilanteissa lähiomaisille voi kertoa potilastiedoista. Vastaajat kirjoittivat tarvitsevansa seuraavista asioista lisätietoa:

kuinka kauan salassapito säilyy tyosuhteen päättymisen jälkeen

Minkälaisissa tapauksissa salassapidovelvollisuus voidaan rikkoa?

Käytännöllisiä menetelmiä salassapidon ylläpitämiseksi. Potilaan tiedot sähköisesti haluaisin saada helppokäyttöisempi

Toisessa avoimessa kysymyksessä pyysin vastaajia kertomaan jonkun esimerkin tilanteesta, jossa salassapito on ollut epäselvää. Vastaajista yli puolet kertoi, ettei heillä ole tällaista esimerkkiä tai he eivät nyt muista tällaista esimerkkiä. Haasteellisista tilanteista kerrottiin seuraavasti.

Potilas oli sairaalassa hoidossa eri nimellä. Nimi oli muutettu poliisin pyynnöstä. Miten silloin lainmukaisesti rajoitetaan tietojen kulku?

Jotkut opettajat sanovat, että voi kertoa esim. jostain potilaasta niin, ettei kukaan tunnista häntä, mutta jotkut sanovat, ettei saa puhua mitään.

pt. on 18v, jolla on itsemurhan ajatuksia, hoitajana hän on niistä minulle kertonut ja minulla on salassapito velvollisuus. Miten voi olla kertomatta vanhemmille, mikä on heidän lapsen aikomus, jotta hekin voisivat jotenkin auttaa häntä?

Joka päivä lääkärin kierroksessa tai hoitotyön prosessissa kahden hengen huoneessa ei voida ylläpitää salassapitoa.

Voiko viranomaisille kertoa potilasta kaikkea mitä he kysyvät?

Mistä iästä lapsi voi itse päättää omasta hoidosta?

7 OPINNÄYTETYÖN POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön eettinen tarkastelu

Opinnäytetyössä eettisyys merkitsee sitä, miten opiskelija ja ohjaaja suhtautuvat työhönsä, ongelmiin ja tutkimukseen vastanneiden ihmisten vastauksiin. Eettinen asenne näkyy siinä, miten tutkimustuloksista puhutaan ja miten niitä sovelletaan. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007.) Ihmistieteen kuuluvien tutkimusten eettisiä periaatteita ovat tutkittavien itsemääräämisoikeus, vahingoittamisen välttäminen, yksityisyys ja tietosuoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013).

Tutkimuksessa on tärkeää toisen työn kunnioittaminen, niin myös opinnäytetyössä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi opinnäytetyön ulkopuolisia lähteitä käytetään kunnioittavasti ja lähdeviitteet ovat asianmukaisia ja riittäviä. Toisten töiden tuloksia tulee selostaa kunnioittavasti eikä toisten tuomaa tietoa saa vääristää tai vähätellä. (Vilka 2007, 165–166.)

Hain tutkimuslupaa Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimusjohtaja Sakari Kainulaiselta. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Infokirjeessä (LIITE 1.), jonka lähetin kyselylomakkeiden mukana kohderyhmäni sähköpostiin kerrottiin kyselystä ja sen tavoitteista. Infokirjeessä oli tietoa, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä vastaajien henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa ja, että vastauksia käytetään ainoastaan tähän opinnäytetyöhön. Kaikkia vastauksia käsiteltiin samantarvoisesti ja kyselylomakkeet hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyön kyselyn tulokset ovat kaikkien vapaasti luettavissa. Raportti on tehty niin, ettei yksittäisiä ihmisiä pysty vastausten perusteella tunnistamaan. Kokonaisuutena opinnäytetyöni on toteutettu eettisiä periaatteita noudattaen.

7.2 Luotettavuuden arviointi

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta tulosten pätevyys ja luotettavuus silti vaihtelevat. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa käytetään validiteetti ja reliabiliteetti -käsitteitä. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkitaan oikeita asioita tutkimusongelman kannalta, ja reliabiliteetti puolestaan tutkimustulosten pysyvyyttä. Määrällisessä tutkimuksessa pitää aina pystyä arvioimaan työn luotettavuutta. (Kananen 2008,79.)

Validius on sitä, kuinka hyvin tutkija on pystynyt siirtämään tutkimuksessa käytetyn ajatuskokonaisuuden ja teorian käsitteet lomakkeeseen. Arvioinnin kohteena ovat esimerkiksi lomakkeen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen muotoilu. Arvioidaan, että ymmärtävätkö tutkija ja tutkittava kysymykset samalla tavalla. (Vilkkä 2007. 150–151.)

Kyselylomakkeita muokattiin paljon kahden ohjaavan opettajani kanssa. Sitä ei kuitenkaan esitettävä kohderyhmällä ajanpuutteen vuoksi, mikä voi vaikuttaa jonkin verran tulosten luotettavuuteen. Koska kohderyhmänä ovat maahanmuuttajaopiskelijat, kieliongelmat saattavat aiheuttaa joitakin väärintymmärryksiä. Tutkimukseen vastanneista kuitenkin 13/16 kuvasi omaa suomenkielen taitoaan hyväksi ja kolme kohtalaiseksi, eikä tutkimustuloksista voi päätellä, että kysymyksiä olisi ymmärretty väärin.

Tutkimuksen reliabiliteetti arvioi tutkimustulosten toistettavuutta ja pysyvyyttä. Tutkimus on luotettava, kun kuka vain tutkija saa saman tuloksen toistaessaan kyselyn. Reliabiliteettia arvioidessa voidaan myös miettiä miten hyvin otos edustaa perusjoukkoa. (Vilkkä 2007, 149–150.)

Opinnäytetyössäni vastaajien määrä oli pieni, 16 vastaajaa. Tutkimus lähetettiin 101 henkilölle. Tutkimus oli suunnattu ainoastaan Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoille, joten tutkimustuloksista ei voida tehdä mitään yleispätevää johtopäätöstä. Keskiarvojen tai prosenttilukujen laskeminen tämän kyselyn perusteella ei myöskään palvele mitään tarkoitusta. Vastaajien lukumäärä on kuitenkin riittävä, jotta ainakin joidenkin kysymysten osalta voidaan tehdä suuntaa-antavia johtopäätöksiä Diakonia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajaopiskelijoista.

7.3 Tulosten pohdinta

Lähtökohta tutkimukselle oli mielenkiintoinen erityisesti kohderyhmänsä vuoksi. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajaopiskelijoiden yksi suurimpia oppimista hidastavia tekijöitä on puutteellinen suomen kielen taito (Partanen-Rytilahti 2008, 50). Toisaalta lakitekstit ovat usein suomea äidinkielenäänkin puhuvalle hyvin vaikeaselkoisia tekstejä eikä salassapitoon liittyviä määräyksiä ole välttämättä helppo sisältää, vaikei kielivaikeuksia olisikaan. Oli mielenkiintoista selvittää, miten äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea puhuvat maahanmuuttajaopiskelijat kokevat salassapidon terveydenhuollossa sekä sen opetuksen.

Yleisesti ottaen voi todeta, että salassapitoon liittyvät asiat eivät ainakaan kaikille maahanmuuttajaopiskelijoille ole selviä. Kyselyn väittämissä kuvatut tilanteet olivat kuitenkin sellaisia, että lakitekstistä löytyy niihin yksiselitteiset vastaukset. Siitä huolimatta useissa vastauksissa oli otettu määräyksen vastainen kanta asiaan.

Tuloksista on luettavissa, että erityisesti ala-ikäisiin liittyvä salassapito terveydenhuollossa oli melko monille haasteellinen. Oli yllättävää, että lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus oli kuudelle vastaajalle epäselvä, vaikka siitä puhutaan koulussa ja mediassa paljon. Lisäksi oli yllättävää, että lasten tiedonsaantioikeuden rajaaminen oli monelle vastaajalle uusi asia.

Salassapitovelvollisuuden säilyminen työsuhteen tai harjoittelun päättymisen jälkeen näyttäisi olevan myös yllättävän monelle epäselvä. Vastaajista neljä oli sitä mieltä, että salassapitovelvollisuus säilyy työsuhteen tai työharjoittelun jälkeen kaksi vuotta. Avointen kysymysten kohtaan yksi vastaaja oli kirjoittanut kysyäkseen, että kuinka kauan salassapitovelvollisuus säilyy.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kiinnittää huomiota salassapidon opetukseen terveysalan koulutuksessa, jotta kaikki tulevat terveysalan ammattilaiset saisivat hyvät tiedot ja taidot salassapidosta. Useat kyselyyn vastaajat olivat sitä mieltä,

että salassapito terveysalalla on vaikea hallita, mitä osaamista mittaavien kysymysten vastaukset myös puoltavat. Diakonia-ammattikorkeakoulun salassapito-opetuksessa olisi siis kyselyn perusteella kehittämisen varaa.

Kyselyssä oli avoimia kysymyksiä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan, mistä salassapitoon liittyvästä asioista he toivoisivat lisätietoa sekä missä tilanteissa salassapito on ollut heille epäselvää. Osa vastaajista kirjoitti vaikeista, monimutkaisista ja eettisesti hankalista asioista. Kaikkiin vastaajien esille nostamiin tapauksiin ei ole yhtä ainoaa oikeaa vastausta, mutta niistä olisi varmasti hyödyllistä keskustella koulussa. Ylipäätään erilaisten case-tapausten läpikäyminen voisi olla opettavaista. Case-tapaukset olivat luentojen ohella kyselyn perusteella maahanmuuttajaopiskelijoidenkin mielestä tehokkain oppimistapa.

7.4 Mitä tekisin toisin

Kyselyn tehtyäni olen huomannut monia asioita etenkin siitä, mitä olisi kannattanut tehdä toisin, jotta olisin saanut enemmän vastaajia kyselyyn. Opinnäytetyön tekeminen on ollut hyvää harjoitusta siitä, mitä kyselyissä ja tutkimuksessa pitää ottaa huomioon. Siitä on tulevaisuudessa hyötyä, koska ajatukseni on jatkaa opiskelua myöhemmin terveydenhoitajaksi valmistuttuani.

Kyselyyn olisin voinut saada enemmän vastaajia jos olisin muokannut kyselylomaketta lyhyemmäksi ja houkuttelevamman näköiseksi. Kyselylomakkeeni näytti pitkältä, kun sitä silmäili lyhyesti. Kysymykset olisi voinut asetella taulukkomaisesti, jotta kysely olisi näyttänyt lyhyemmältä. Erityisesti opetusmetodeihin liittyvät mielipidekysymykset 20–24 olisi voinut laittaa yhteen kysymykseen, josta opiskelijat olisivat voineet valita opetusmenetelmät heidän mielestään hyvään järjestykseen. Laitoin kyselylomakkeeseen jokaisen kysymyksen perään saman tekstin avoimiin kohtiin kirjoittamisesta, minkä olisi voinut laittaa vain kyselyn alkuun, mikä olisi lyhentänyt kyselyä.

Kyselylomakkeen alussa kysyin kahdeksan kysymystä vastaajien esitiedoista. Kyselyn alussa olevat esitiedot ovat voineet karkottaa osan vastaajista. Vastaa-

jat eivät ehkä luottaneet, että he voivat vastata ilman, että kukaan saa tietää heidän henkilöllisyydestään. Jatkossa jos teen kyselyitä kysyn esitiedot kyselyn loppupuolella.

Minun olisi ollut hyvä käydä kyselylomake läpi muutaman maahanmuuttajaopiskelijan kanssa ja pyytää heiltä palautetta siitä ennen sen lähettämistä. Olisin voinut muokata kyselylomaketta saamaani palautetta hyväksi käyttäen. Kyselylomakkeen kysymykset ja tekstit eivät ole ehkä maahanmuuttajaopiskelijoiden mielestä kirjoitettu tarpeeksi yksinkertaisesti, lyhyesti ja selkeästi.

Lähetin kyselylomakkeen maahanmuuttajaopiskelijoiden koulun sähköpostiin eikä tässä sähköpostissa oleva kysely tavoita välttämättä kaikkia. Monella opiskelijalla saattaa olla oma sähköposti, jota he käyttävät enemmän ja käyvät vain välillä katsomassa koulun sähköpostia. Olisin voinut yrittää selvittää opintotoimistosta, jos olisin saanut maahanmuuttajaopiskelijoiden yksityisten sähköpostien osoitteet. Olisin voinut selvittää, onko maahanmuuttajaopiskelijoilla jokin Facebook-ryhmä, johon olisin voinut laittaa kyselyn. Olisin voinut viedä kyselyn myös luokkiin ja kertoa suullisesti maahanmuuttajille tutkimuksesta ja pyytää heitä vastaamaan kyselyyn paperilla.

7.5 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä prosessi. Aloin tekemään työtä yli kaksi vuotta sitten. Olen tehnyt työtä opintojen ohessa parhaani mukaan. Opinnäytetyön aloitettua olen ollut myös äitiyslomalla ja tehnyt työtä pienen lapsen kanssa. Välillä olen paneutunut työhön pitkiksi ajoiksi ja varannut sen tekemiseen paljon aikaa, mutta välillä on ollut myös pitkiä taukoja. Innostus opinnäytetyön tekemiseen on vaihdellut reilun kahden vuoden aikana paljon. Välillä on ollut mielenkiintoista ja mukavaa tehdä työtä, mutta usein olen ollut väsynyt sen tekemisestä. Opinnäytetyötä tehdessä olen oppinut paljon erilaisten lähteiden etsimisestä, asiantuntijatekstin kirjoittamisesta ja siitä, mitä kaikkea pitää ottaa huomioon kyselytutkimusta tehdessä.

Opinnäytetyötä tehdessä ja opintojen edetessä on terveydenhoitajan ammatillisuuteni kasvanut. Olen oppinut, että ammatillisen osaamisen eteen on tehtävä työtä. Opinnäytetyötä tehdessä olen oppinut paljon salassapidosta terveydenhuollossa ja terveydenhuoltoalaan liittyvät lait ovat tulleet tutuiksi. Olen saanut apua työelämään siirtymiseen, kun ymmärrys ja tietoisuus salassapitoon liittyvien lakien normistosta ovat lisääntyneet. Tulevana terveydenhoitajana uskon osaavani toimia oikein salassapitoon liittyvissä asioissa ja tarvittaessa ohjata tulevia kollegoja.

LÄHTEET

- Anttila, Pirkko 2005. Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi oy.
- Brunou, Sinikka 2009. Sairaanhoidajaopiskelijoiden ohjattujen käytännön harjoittelujen aikana ilmenneet eettiset ongelmat. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.
- Diak i.a. Maahanmuuttajille suunnatut orientoivat opinnot i.a. Viitattu 3.1.2013
<http://www.infopankki.fi/File/26b4a2c7-b9d1-4965-baf7-a7c6dd8197be/Diak%20maahanmuuttajien%20orientoivat%20opinnot-haku.pdf>
- Diak i.a. Sairaanhoidajan kompetenssit eli osaamisvaatimukset. Viitattu 2.9.2013.
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mPhdz2K4QG0J:www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Documents/Terveystyösuunnitelma+osaamisvaatimukset+2012.doc+saaraanhoidajan+kompetenssit&cd=5&hl=fi&ct=clnk&gl=fi>
- Diakin opinto-opas 2006-2007.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Nuorten koulutus ilman aikaa. Viitattu 7.11.2012.
<http://www.diak.fi/hakijalle/Hakeminen%20koulutukseen/nuortenkoulutus/Sivut/default.aspx>
- Eckardt, Margit 2012. Hoitotyön kliininen opettaja, HUS/HYKS. Vantaa. Sähköpostiviesti 19.10. Vastaanottaja Sini Pasanen. Tuloste tekijän hallussa.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 96/1998. Viitattu 8.11.2012.
<http://www.edilex.fi/virallistieto/he/19980096>
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi erikoissairaanhoidolain ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta 181/1999. Viitattu 4.11.2012. <http://anna.diak.fi:2099/virallistieto/he/19990181>
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista 185/1991. Viitattu 4.11.2012.
<http://www.edilex.fi/virallistieto/he/19910185>

- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi 30/1998. Viitattu 4.2012.
<http://www.edilex.fi/kela/fi/he/19980030>
- Heikkilä, Tarja 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki Edita Prima Oy.
- Henkilötietolaki 1999/523. 22.4.1999. Viitattu 8.11.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=henkil%C3%B6tietolaki>
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huovila, Mikko 2002. Hoivaajasta vaikuttajaksi? Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden osallistuminen ja vaikuttaminen. Helsinki, Multiprint Oy.
- Kananen, Jorma 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karhia, Marjaana 2012. Lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Sähköpostiviesti 29.11.2012. Tuloste tekijän hallussa.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Laaksonen, Annele 2007. Maahanmuuttajaoppilaat erityiskouluissa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirjatutkielma.
- Laki ammattikorkeakouluopinnoista 2003/351. Viitattu 7.11.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030351?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20ammattikorkeakouluopinnoista>
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785. Viitattu 11.10.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994/559. Viitattu 10.10.1012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999/621. Viitattu 4.11.2012.
<http://anna.diak.fi:2099/saadokset/lainsaadanto/19990621?search=>

- Lastensuojelulaki 2007/412. Viitattu 4.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Leino-Kilpi, Helena & Välimäki, Maritta 2008. Etiikka hoitotyössä. Porvoo WSOY.
- Maahanmuuttovirasto 2009. Sanasto. Maahanmuuttaja. Viitattu 6.12.2012.
http://www.migri.fi/medialle/nimi_ja_kaannokset/sanasto#M_fi
- Myllymäki, Vuokko 2008. ”Miten saada maahanmuuttajaopiskelija ymmärtämään, miksi hän opiskelee?” Keski-Suomen alueen aikuisten maahanmuuttajien opettajien täydennyskoulutustarpeet. Jyväskylän yliopisto. Kielten laitos. Pro gradu -työ.
- Pahlman, Irma 2010. Käsitelmärittelyt ja lähteet. Teoksessa Irma Pahlman (toim.) Asiakastietojen käsittely, salassapito ja asiakkaan tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita Prima Oy, 13–25.
- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968. Viitattu 3.12.2013.
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2
- Partanen-Rytilahti, Minna 2008. Maahanmuuttajataustaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatillinen kasvu ja kehitys. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Pullinen, Biljana & Savolainen, Viiu 2009. Sairaanhoitajan pätevyyskoulutuksessa olevien maahanmuuttajasairaanhoitajien kokemuksia ja käsityksiä moniammatillisesta tiimityöstä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Helsinki. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Lisatyt/d4150d_PullinenHELSINKIc13142.pdf
- Rapo, Markus 2012. Suomi ilman maahanmuuttajia. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2012. Viitattu 8.2012.
http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_008.html
- Ritokoski, Sami & Valtonen, Minna 2003. Miten suunta löytyy? Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat kutsumusta, ammatillista identiteettiä ja työhön sitoutumista pohtimassa. Helsinki Multiprint Oy.

Sairaanhoidajaliitto i.a. Sairaanhoidajan eettiset ohjeet. Viitattu 11.10.2012.

http://www.sairaanhoidajaliitto.fi/sairaanhoidajan_ty_o_ja_hoitoty_on/sairaanhoidajan_ty_o/sairaanhoidajan_eettiset_ohjeet/

Soinne, Leena 2005. SATU-projekti, Sairaanhoidajia Turkuun maahanmuuttajista Maahanmuuttajasairaanhoidajien hoitamaan oppimista estävät ja edistävät tekijät. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -työ.

Suikkala, Arja 2012. Pedagogiset ratkaisut maahanmuuttajataustaisten ammattikorkeakouluopinnoissa - Kokemuksia ja kehittämistyötä Diakoniammattikorkeakoulusta. Viitattu 3.1.2013.

http://www.tehy.fi/@Bin/22866250/27_4_2012_Diak_maahanmuuttajataustaisten_koulutus_Tehy.pdf

Suomen perustuslaki 1999/731. 11.6.1999. Viitattu 1.9.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tamminen, Tanja 2011. Maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemuksia opiskelusta sairaanhoidajaksi tai terveydenhoitajaksi Suomessa. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu -työ.

Terveydenhuoltolaki 2010/1326. 30.12.2010. Viitattu 1.9.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

THL i.a. Terveydenhuoltolaki ja sen toimeenpano. Viitattu 1.9.2013.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/terveydenhuoltolaki

Tilastokeskus 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Viitattu 3.1.2013.

http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=2

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. Viitattu 1.8.2013. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>

Valvira, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto i.a. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. Viitattu 19.10.2012.

http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/terveydenhuolto/salassapito/salassapito-ja_vaitiolovelvollisuus

Valvira, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto i.a. Salassapidosta poikkeaminen. Viitattu 19.10.2012.

http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/terveydenhuolto/salassapito/salassapidosta_poikkeaminen

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Ylipartanen, Arto 2004. Tietosuoja terveydenhuollossa potilaan asema ja oikeudet henkilötietojen käsittelyssä. Pieksamäki RT-Print Oy.

LIITE 1

Hyvä maahanmuuttaja- terveysalan opiskelija,

Salassapito on tärkeä eettinen aihe! Kaikkien terveystalalla työskentelevien tulisi tuntea salassapitoa ohjaavien lakien normisto. Viime vuosina opiskelijoiden vastuu salassapidosta on kasvanut entisestään, kun opiskelijat saavat omat tunnukset potilastietojärjestelmiin.

Teen opinnäytetyötä, jossa tutkin maahanmuuttajaopiskelijoiden tietämystä salassapitoa ohjaavista laeista. Lisäksi selvitän maahanmuuttajaopiskelijoiden ajatuksia salassapitoa ohjaavien lakien opetuksesta Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja millaista opetusta he aiheesta toivoisivat. Opinnäytetyöni tavoitteena on kiinnittää huomiota tutkimuksen tulosten perusteella salassapito opetukseen terveystalan koulutuksessa, jotta kaikki tulevat terveydenhuollon ammattilaiset saisivat riittävän hyvän tietotaidon salassapitoon liittyvien lakien normistosta.

Kaikki vastaukset ja tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa. Vastauksia käytetään ainoastaan opinnäytetyöhön.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista, mutta toivon, että vastaat kyselyyn seuraavan viikon aikana. Asia on tärkeä ja sinulla on tietoa jota halutaan saada tutkimukseen. Sinun vastauksesi on tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeä.

Linkki kyselyyn:

<http://www.webropolsurveys.com/S/23DA5A445E8D2C57.par>

Kiitos vastauksestasi!

Mikäli aiheesta tulee jotain kysyttävää, voi minuun ottaa yhteyttä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin

Sini Pasanen

sini.pasanen@student.diak.fi

LIITE 2

Salassapito terveysalalla

Taustatiedot

1. Sukupuoli *

nainen

mies

2. Ikä *

---

3. Tutkinto johon opiskelet *

Sairaanhoidaja (AMK)

Sairaanhoidaja + diakonian virkakelpoisuus (AMK)

Terveystenhoitaja (AMK)

4. Opiskelun vaihe *

alku vaihe

keski vaihe

loppu vaihe

5. Mistä olet kotoisin *

---

6. Kuinka monta vuotta olet asunut Suomessa *

---

7. Onko sinulla aiempaa terveysalan koulutusta *

kyllä, mikä

---

ei

8. Miten kuvailisit omaa suomenkielitaitoa *

hyvä

kohtalainen

huono

Kysymykset salassapidosta

9. Terveystieteiden ammattihenkilö saa antaa kaikissa tilanteissa sivulliselle potilasasiakirjoihin liittyviä tietoja ilman potilaan kirjallista suostumusta. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä

2. jokseenkin eri mieltä

3. en osaa sanoa

4. jokseenkin samaa mieltä

5. samaa mieltä

10. Salassapitovelvollisuus säilyy työharjoittelun ja työsuhteen päättymisen jälkeen kaksi vuotta. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä

2. jokseenkin eri mieltä

3. en osaa sanoa

4. jokseenkin samaa mieltä

5. samaa mieltä

11. 13-vuotias potilas, joka pystyy itse päättämään hoidostaan, voi kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antamisen huoltajalleen. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

12. Tajuttoman potilaan terveydentilaa koskevia tietoja saa antaa hänen lähiomaisille jos oletetaan, ettei potilas sitä kieltäisi. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

13. Voin antaa täysi-ikäisen potilaan terveydentilaa tai hoitoa koskevia tietoja hänen lähiomaiselle tai hänen lailliselle edustajalle, jos hän ei mielenterveyshäiriönsä vuoksi pysty päättämään hoidostaan. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

14. Seitsemäsluokkalainen tyttö kertoo sinulle häneen kohdistuvasta väkivallasta kotonaan, mutta hän kieltää sinua kertomasta asiasta kenellekään. Minun on pidettävä tieto salassa. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä

3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

15. Potilas on tullut vastaanotollesi haavan hoidon vuoksi. Kyselet häneltä henkilötietoja hoitoon liittyen ja voit kysyä häneltä silloin myös hänen seksuaalista suuntautuneisuuttaan. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

Mielipide kysymyksiä

16. Minulla on riittävästi tietoa salassapidosta terveydenhuollossa *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

17. Salassapitoon ja vaitiolovelvollisuuteen liittyvät lait terveydenhuollossa on vaikea hallita. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä

3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

18. Harjoittelupaikoissa ohjaajat ohjaavat minua riittävästi salassapitoa koskevista asioista. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

19. Minun on helppo noudattaa salassapitoon liittyviä lakeja. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

20. Minun on helppo oppia salassapitoon liittyvistä asioista, jos aiheesta pidetään tentti. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

21. Minun on helppo oppia salassapitoon liittyvistä asioista, jos aihetta harjoitellaan case- tapauksien avulla. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

22. Minun on helppo oppia salassapitoon liittyvistä asioista, jos aiheesta pidetään luento. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

23. Minun on helppo oppia salassapitoon liittyvistä asioista, jos aihetta pohditaan ryhmissä. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

24. Minun on helppo oppia salassapitoon liittyvistä asioista, jos teen aiheesta kirjallisen tehtävän. *

Halutessasi voit kirjoittaa avoimeen kohtaan selitteen miksi valitsit kyseisen vaihtoehdon.

1. eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä

3. en osaa sanoa
4. jokseenkin samaa mieltä
5. samaa mieltä

25. Mistä asioista salassapidossa tarvitsen lisätietoa? *

---

26. Kerro esimerkki tilanteesta, jossa salassapito on ollut epäselvää. *
